

DOI: <https://doi.org/10.32782/PPSS.2023.1.72>

БАГАТОСТУПЕНЕВИЙ ПІДХІД РФ У ПОБУДОВІ І РОЗПОВСЮДЖЕННІ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: ПРИКЛАД “ПРОДАЖУ ЗБРОЇ”

Роман Юрійович ОСАДЧУК,

аспірант Могиллянської школи
журналістики Національного університету
“Кієво-Могиллянська Академія”
<https://orcid.org/0000-0002-4552-1227>

RUSSIA’S EVOLUTION APPROACH IN BUILDING AND DISSEMINATING DISINFORMATION: THE CASE OF “WEAPON TRADE”

The article investigates Russian influence operations aimed at discrediting Ukraine and undermining military support for Ukraine from allies. The author reviews and conceptualizes real-life influence operations conducted by Russia after the full-scale invasion of Ukraine in 2022 that promoted disinformation stories about Western-donated arms sales by Ukraine. Analyzing such campaigns is essential for understanding the current and future influence that such disinformation attempts might achieve. The article strives to conceptualize malign influence campaigns into a model that might serve as a template for analyzing further propaganda and disinformation campaigns.

Анексія Криму, війна на Донбасі та повномасштабне вторгнення Росії продемонстрували важливість інформаційного аспекту атаки авторитарного режиму на демократичну країну для виправдання агресії та підризу стабільності країн-опонентів. Росія має довгу історію використання “активних заходів”, що впроваджувались у різні способи, від замовних вбивств чи містифікації історії, через різні джерела впродовж більше ніж сторіччя [9]. Деякі з підходів продовжують використовуватись і доводити свої ефективність, як поширення теорій змов або поширення шкідливих наративів та історій для демонізації опонентів. Проте, після провалу бліцкригу в Україні, росіяни поступово почали перебудовувати свою дезінформаційну машину з фальшивих причин для вторгнення [4] до підризу можливості України чинити спротив у війні проти РФ. Цей перехід найяскравіше можливо продемонструвати через спроби агресора підірвати імідж України та зменшити обсяги гуманітарної та військової допомоги Україні, які допомагають Україні протистояти навалі Росії.

Після відходу з Півночі України Російська пропаганда сконцентрувалась на поставках зброї для України як цілі для своїх кампаній закордоном. Перші спроби дискредитації сил оборони України щодо “продажу зброї” почались вже в квітні 2022 року, коли низка Телеграм-каналів пов’язаних з російською розвідкою опублікували лист-підробку з нібито відповіддю Міністра оборони Олексія Резнікова народному депутатові України [1] щодо реалізації “надлишкового” майна на внутрішньому та зовнішньому ринках. Лист містив фактичні та стилістичні помилки, та був з’єднаний з двома зображеннями з Африканських країн і зброєю, які були зроблені задовго до вторгнення РФ, натякаючи на торгівлю з країнами Африки. Незважаючи на абсурдність звинувачу-

чення у торгівлі зброєю під час повномасштабного вторгнення, повідомлення отримало підсилення з боку про-Кремлівських медіа, які цитували цю новину як доконаний факт.

Це повідомлення було підсилено анонімними телеграм-каналами російських “воєнкорів” та каналів, які висвітлюють війну. Ці джерела почали масово публікувати інформацію щодо продажу зброї з України в Європі через темну мережу [2]. Джерела наводили знімки екрану магазинів зброї, які нібито продавали зброю, яку постачають союзники Україні. У той час як деякі з них були відредаговані, будь хто міг створити акаунт на такому сайті і зімітувати продаж зброї. Цей наратив мав додаткові ітерації [3], щоб створити додаткове тло “проблеми”. Це було зроблено для того, щоб підсилити попереднє повідомлення та посіяти сумнів щодо доцільності військової допомоги Україні та прив’язати західну зброю до незрозумілого, але “небезпечного та загадкового” поняття темна мережа, про яке більшість має мінімальне знання.

Наступним кроком кампанія дискредитації сягнула закордонної аудиторії, яка використала попередні матеріали. Французький користувач поширив інформацію щодо захоплення росіянами неушкоджених 2 французьких гаубиць Caesar і їхнього вивчення заводом Уралвагонзавод. Коли користувачі запитали про джерело інформації – він зазначив “ФСБ”. На платформі Телеграм цьому користувачеві відповів нібито офіційний акаунт заводу і попросив надіслати більше французьких систем. Незважаючи на відсутність доказів і заперечення французьким та українським урядом, ця історія отримала поширення в російських ЗМІ. Далі про-Кремлівський телеграм-канал Рибар, який пише про війну, зазначив, що 2 установки були продані українською стороною росіянам, але знову ж таки без жодних доказів [7].

Наступним кроком стало поширення нібито незалежним болгарським дослідником розслідування щодо продажу зброї англійською мовою на сайті bulgarianmilitary.com. Автор блогу використав зазначені вище публікації про темну мережу, повідомлення французького користувача, про-Кремлівський телеграм, формуючи ілюзію дослідженого питання з багатьма доказами, які були розвінчані факт-чекерами. Також у якості доказів блог цитував людей без експертизи та статті журналістів RT. “Відмивання” російського інформаційного повідомлення іноземним медіа дозволило російським медіа цитувати статтю як доказ продажу зброї, що доведено іноземними журналістами, і перепакувати цю історію для нових аудиторій через свої ресурси направлені на іноземну аудиторію, як SouthFront.

Іноземні статті надали поштовх для ще більших маніпуляцій з темною мережею і “підтвердженням” старих історій. Тобто, повідомлення “Україна продає західну зброю” пройшло кілька кіл і стало “підтвердженим” фактом через публікації закордоном і наявність багатьох посилань на джерела. Будь-яка заява, яка гіпотетично вказувала на можливість контрабанди зброї у конфліктах подавалась як додатковий доказ російських історій.

Наступним витком цієї кампанії стала публікація нібито німецького медіа, яке в реальності є Телеграм каналом [8]. “Німецьке медіа” Journalisten Freikorps публікує коротке відео з зображенням ПЗРК Stinger і німецьким текстом за участі поліції і описом, що у порту Бремена затримані українські військовослужбовці, що перевозили щось у тубусах на борту корабля Флоріана

під українським прапором. Звук на відео був накладений з іншого відео кількарічної давнини, корабель з такою назвою існує але ходить під прапором Мальти, й поліція Бремена заперечила затримання українців. У самого медіа знайшли зв'язки з Росією [5].

Наступним кроком була спроба відбілити джерело інформації. В маловідомому медіа НБН опублікували фальшивий листа від Олексія Резнікова, міністра оборони, до міністра закордонних справ Дмитра Кулеби із зазначенням, що ПЗРК начебто знайдені в Бремені знаходяться на складі. Цей же лист було розміщено на веб-сторінці Українського Радіо з посиланням на НБН. На Українському радіо новина про систему оповіщення ДСНС була видозмінена на лист, найімовірніше внаслідок зламу, містивши помилки у оформленні. Новина була видалена, але про-російські джерела використовували архівну версію сторінки як доказ [8]. Після цього з'явилась хвиля публікацій у блогах листа з натяком про вкрадені системи Stinger на продаж, повідомлення про темну мережу, проте з невеликою затримкою внаслідок звільнення окупованих територій Харківської області. Повідомлення, використовували яскраві образи, як наприклад, “чи не падали ще цивільні літаки” внаслідок атак цими системами.

Ці історії після апробації околиць медійного середовища, перейшли до головних медійних гравців Росії – телеканалів, а звідти до офіційних представників країни, як наприклад, Дмитра Полянського, першого заступника постійного представника РФ при ООН. Після цього, джерело російських фальшивих розслідувань WarOnFakes [10] на основі матеріалів випустило “розслідування” російською, німецькою, французькою, англійською та китайською мовами.

Наступним кроком в цій кампанії стала спроба прив'язати західну зброю з України до негативних подій та кримінальних рухів. Першою спробою стала прив'язка про зброю, яка опинилась в руках мексиканського картелю з України. В іншому випадку, про-російські джерела спробували віднайти зброю з України у ХАМАС під час нападу на Ізраїль, проте обидві історії були розвінчані факт-чекерами як неправдиві [11,6].

Таким чином, можна створити певну модель підходу Росії до розповсюдження дезінформації з метою дискредитації України. Першим кроком є створення негативної історії, яка шкодитиме репутації іншої сторони. Початкове повідомлення важливе, бо закладає фундамент подальшого впливу та ітерацій інформаційної кампанії. Джерелом такої інформації виступив нібито український телеграм канал, але зі зв'язками з російською розвідкою, тому вірогідно, що місцезнаходження джерела також має значення, але майже завжди це околиця (“fringe”) медійного простору. Наступний етап містить генерацію нових історій, які цитують перше повідомлення як dokonаний факт і додають нових, бажано з додаванням незрозумілих для широкого загалу речей.

Черговим кроком є пошук розповсюджувачів закордоном. Це можуть бути випадкові коментатори або блогери, які компілюють вже наявні “докази” з попередніх історій, створюючи видимість дослідженого питання і прикладу негативу щодо України. Такі історії отримують широке висвітлення у російських та про-російських виданнях в РФ та закордоном, як сенсаційне розсліду-

вання іноземними джерелами, навіть за умови цитування виключно про-російських джерел у таких статтях.

Підготовчий етап на цьому завершується і починається новий цикл. Спочатку відбувається дискредитація офіційного факт-чекінгу, тобто відкидання розвінчання цих дезінформаційних історій як “заангажованих” і протиставлення “коректних” і керованих досліджень закордоном, створюючи фальшиву еквівалентність. Далі, росіяни через підконтрольні або пов’язані організації закордоном публікують нові дезінформаційні кампанії, повідомлення, тощо. Ці повідомлення отримують свою “доказову базу” через впровадження підробки документів, зламу авторитетних медіа, або крадіжки ідентичності авторитетних медіа, тобто публікації матеріалів нібито від видання потрібної інформації. Цей процес відбувається на тлі поточних подій, які є додатковим джерелом для створення повідомлень. Тобто, відбувається прив’язування України до негативних явищ, рухів та груп, щоб дискредитувати Україну як “корупційну” країну, яка допомагає “терористам”. Цей цикл повторюється знову і знов.

Такий підхід дозволяє Росії створювати правдоподібне заперечення, тобто самоусуватись від авторства таких кампаній, оскільки присутнє використання іноземців, які нібито пишуть дослідження. На додачу, цей метод впроваджує кілька етапів, які після початкової стадії можуть повторюватись і адаптуватись до потреб часу і подій. Протидія такому впливу у вигляді перевірки фактів здійснюється на кожному окремому етапі цієї кампанії, проте не завжди спрацьовує через потребу комбінувати окремі факт-чек дослідження для перевірки блогів, в яких зібрано кілька окремих історій, які знаходячись в рамках одного документу створюють видимість глибокого аналізу і розвідувальної журналістики. Незважаючи на схожість з кампаніями минулого, як Операція Денвер [9, с. 298-311], росіяни адаптують новітні засоби для кращої дифузії своїх повідомлень від третіх осіб, мають змогу продукувати підробки у промислових масштабах, та адаптувати повідомлення для різних аудиторій. На додачу, деякі кампанії можуть об’єднуватись з іншими і створювати синергійний ефект, як сталося з розповсюдженням відео у Тік Тоці, де автор ніби вказував на корупцію Олексія Резнікова[12,13], колишнього міністра оборони, додаючи кампанії з “продажу зброї” ще один фальшивий доказ.

Список використаних джерел:

1. Digital Forensic Research Lab. “Russian War Report: Forged Document Claims Ukraine Is Selling Surplus Weapons to African Countries.” New Atlanticist (blog), April 22, 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/russian-war-report-forged-document-claims-ukraine-is-selling-surplus-weapons-to-african-countries/#forged>.
2. “Russian War Report: Russian Governor Accuses Ukraine of Launching Multiple Attacks on Kursk.” New Atlanticist (blog), June 17, 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/russian-war-report-russian-mayor-kursk/#telegram>.
3. “Russian War Report: Satellite Imagery Confirms Destruction of Aircraft at Crimea Airbase.” New Atlanticist (blog), August 12, 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/russian-war-report-satellite-imagery-confirms-destruction-of-aircraft-at-crimea-airbase/#narratives>.
4. Gigitashvili, Givi, and Roman Osadchuk. “How Ten False Flag Narratives Were Promoted by Pro-Kremlin Media.” Digital Forensic Research Lab (DFRLab) (blog), February 18, 2022.

<https://medium.com/dfrlab/how-ten-false-flag-narratives-were-promoted-by-pro-kremlin-media-c67e786c6085>.

5. Institute for Strategic Dialogue. “Inside the ‘Journalisten Friekorps’, a pro-Kremlin Influence Operation,” October 3, 2022. https://www.isdglobal.org/digital_dispatches/inside-the-journalisten-friekorps-a-pro-kremlin-influence-operation/.

6. McCarthy, Bill. “No Evidence Mexican Cartel Obtained US Weapons Destined for Ukraine.” AFP, June 6, 2023. <https://factcheck.afp.com/doc.afp.com.33GZ8H2>.

7. Osadchuk, Roman. “How Russia Promoted the Claim That Ukraine Re-Sold French Howitzers for Profit.” Digital Forensic Research Lab (DFRLab) (blog), July 21, 2022. <https://medium.com/dfrlab/how-russia-promoted-the-claim-that-ukraine-re-sold-french-howitzers-for-profit-fd51f71a9362>.

8. “Seven Steps to Spread a Conspiracy: How Russia Promoted Weapons Trade Allegations.” Digital Forensic Research Lab (DFRLab) (blog), March 9, 2023. <https://medium.com/dfrlab/seven-steps-to-spread-a-conspiracy-how-russia-promoted-weapons-trade-allegations-a3e80ebedaf5>.

9. Rid, Thomas. *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2020.

10. Romero, Luiz. “How ‘War on Fakes’ Uses Fact-Checking to Spread pro-Russia Propaganda.” Poynter, August 12, 2022. <https://www.poynter.org/fact-checking/2022/how-war-on-fakes-uses-fact-checking-to-spread-pro-russia-propaganda/>.

11. Sardarizadeh, Shayan. “A Fake Video Posted in Pro-Kremlin Circles,” September 28, 2023. <https://twitter.com/Shayan86/status/1711792120011391307>.

12. “Another Claim by a Twitter Blue Subscriber,” July 19, 2023. <https://twitter.com/Shayan86/status/1681630882702958593>.

13. “Totally False. Reznikov Hasn’t Bought the Villa,” n.d. <https://twitter.com/Shayan86/status/1707373628172427772>.